

УДК 62

КОНСТРУКТИВНЫЕ ДЕФЕКТЫ В ОДЕЖДЕ И МЕТОДЫ ИХ УДАЛЕНИЯА.С. Саидова¹, Л.Х. Қодиров²*Аннотация*

В статье предлагается простой способ устранения дефектов в одежде и улучшения внешнего вида неправильной одежды.

Ключевые слова: конструктивные, дефектные, технологии, моделирование, шов, одежда.

Кўп омиллар таъсири остида оммавий тарзда тайёрланган кийимнинг шакли ва ўлчамларида ҳар хил оғишлар юз бериши мумкин. Лекин ушбу оғишлар тайёр кийим сифатини моделнинг намуна-эталонидаги даражадан пасайтириши мумкин эмас. Маълумки, тайёр буюмнинг сифати лойиҳа сифатига боғлиқ. Шунинг учун моделнинг намуна-эталони ҳар жиҳатдан юқори сифатга эга бўлиши керак. Ёқа, борт, қайтармасининг чизиқлари, этак чизиғи, бўртма чоклар чизиқлари бенуқсон бажарилган ва ифодали бўлиши керак. Кийим кўриниши ажинсиз, текис, яхши дазмолланган бўлиб, ҳажмий жойлари лойиҳаланган шаклга эга бўлиши керак. Чизиқли оғишлар миқдорий характерланади, лекин юза-сидаги нуқсонлар кўрилгач, аён бўлади.

Кийим лойиҳалашда қўлланадиган конструкторлик ҳисоблашлар одам танасининг тузилиши, кийим пакетини ташкил этувчи газламаларнинг хусусиятлари ва бошқа омиллар тўғрисида чегараланган маълумотларда асосланган. Одам танасининг оқилона ёйилмасини тузиш шу қадар мураккабки, тўлиқ маълумотларни йиғилишига сарфланган харажатлар моделларни осон усуллар орқали лойиҳалаб, кейин уларни намуналарда аниқлашга нисбатан анча-мунча ошади. Шу боис ҳозирги пайтда янги модел намунасини бенуқсон тайёрлаш конструкциялашнинг зарур қисми ҳисобланади.

Конструкцияга ўзгаришлар киритиш нуқсонларни пайдо бўлиш сабабларини билишни ва уларни бартараф этувчи самарали чораларни бирма-бир танлашни талаб қилади. Шу боис, конструктор ҳар хил нуқсонларнинг ташқи белгиларини, уларни таҳлил қилиш йўллари, нуқсонлар сабабларини ва тайёр кийимда уларни бартараф этадиган усулларини топа билиши керак. Тикув буюми бенуқсон бўлиши учун технологик жараённинг барча босқичида назорат кучайтирилади. Нуқсонларнинг сабаби кўп. Улар таранглик, ғижим, кераксиз тахламалар, қийшайишлар сифатида намоён бўлиб, қоматда кийим ўрнашувини ва мувозанатини бузади. Кийим нуқсонларини осонроқ аниқлаш ва бартараф этиш мақсадида уларнинг таснифи тузилган.

Кийимда учрайдиган нуқсонлар конструктив, технологик ва моделлаш нуқсонлари гуруҳларига бўлинади.

К о н с т р у к т и в н у қ с о н л а р кийимнинг улчами ва шакли қомат шаклига мос эмаслигидан пайдо бўлади. Улар кийим мувозанатини бузиб горизонтал, вертикал, қия тахлама, ғижимлар, бурчак тахламалари ва динамик номослик нуқсонлари сифатида намоён бўлади.

Т е х н о л о г и к н у қ с о н л а р деталлар нотўғри бичилиши, бириктириладиган деталлар туташмаларининг нотўғрилиги, бириктирувчи кертиклар бир-бирига нисбатан сурилиши натижасида конструктив чизиқлар шакли бузилганда намоён бўлади. Деталлар қирқими бириктиришда кам кириштирилса ёки етарли чўзилмаса, чоклар қийшайса, пакетни тузувчи астар ва қотирма деталлар бир - бирига шакли ва таңда ипининг йўналишида мос келмаса, тикиш технологиясининг нуқсонлари пайдо бўлади.

Шакл ҳосил қилиш услубининг бузилиши намлаб-иситиб ишлов беришда намоён бўлади.

¹Саидова Азиза Собировна – ассистент кафедры «Технологии и оборудования легкой промышленности», Бухарский инженерно-технологический институт, Узбекистан.

²Қодиров Лазиз – студент, Бухарский инженерно-технологический институт, Узбекистан.

Моделлаш нуқсонлари базавий конструкция хусусияти бузилишига олиб келадиган техник моделлаш хатолари натижасида пайдо бўлади.

Конструктив нуқсонлар олти гуруҳга бўлинади:

1. Горизонтал тахламалар деталнинг горизонтал йўналишда торлиги ёки вертикал йўналишда узунлиги натижасида пайдо бўлади.

2. Вертикал тахламаларни деталнинг горизонтал йўналишда кенгроқлиги ёки вертикал йўналишда калтароқлиги ҳосил қилади.

3. Қия тахламалар деталнинг диагонал йўналишда кичикроқлиги натижасида, тор жойларда ҳар хил йўналган кучлар таъсири остида ҳосил бўлади.

4. Бурчак ғижимларининг сабаби шакл ҳосил қилишда бириктирилган деталлар контурининг эгрилиги бир-бирига номослигидандир. Бўртиқ камлигидан детал ичига тортилади, контури атрофида эса салқилик қузатилади. Ботиқлик даражаси етмас, детал ичи салқисимон бўлиб, чети тортилади.

5. Баланс бузилиши бириктириладиган деталлар узунлиги тенгсизлигидан ёки бириктириш вақтида бир-бирига нисбатан қийшиқ ўрнатилишидан келиб чиқади. Ушбу нуқсонлар тури кийим мувозанатини бузиб, уни спиралсимон айлантириб қўяди.

6. Динамик номослик нуқсонлари одам ҳаракатида намоён бўлади.

Деталнинг ортиқча кенг жойларида юмшоқ вертикал тахламалар ҳосил бўлади. Агар деталда баъзи жойларининг узунлиги етарлича бўлмаса, таранг тахламалар ёки ғижимлар тўплами ҳосил бўлади. Нуқсон ҳосил қилувчи кучлар тор ёки калта деталларнинг тахламалар йўналишида, ортиқча кенг деталларда эса тахламаларга перпендикуляр йўналишда жойлашган бўлади.

Нуқсонларни бартараф этиш йўлини танлашда ўмиз сатҳида жойлашган меъёрдаги тахлама *мусбий* ҳисобланишини назарда тутмоқ керак, чунки шунинг ҳисобига буюмнинг динамик мослиги яхшиланади. Деталнинг ортиқча қисмидан йиғилган ёрдамчи тахлamanинг чуқурлиги нуқсон қийматини билдиради.

Кийимнинг баъзи нуқсонлари тинч ҳолатда, яъни статикада кўзга ташланмайди, лекин ҳаракат жараёнида кийимнинг қаршилиқ кўрсатиши сезилади. Кийимнинг динамик мослигида, энг аввало, энг ва ўмиз ўлчамлари ва уларнинг жойланиши муҳим аҳамият касб этади. Паст, тор ва орқа томонга сурилган ўмиз қўл ҳаракатини қийинлаштиради. Баланс кўтармали ёқалар, чуқур ўрта қирқимли шимлар ҳам ноқулай.

Кийимнинг динамик мослиги ҳаракатда ўзгарган ўлчамлар орқали ҳисобланган тўқислик қўшимчасининг қийматига, унинг тақсимолига ҳамда газламанинг чўзилувчанлигига боғлиқ. Бундай нуқсонлар буюм қайтадан бичилганда бартараф этилади. Лекин буюмнинг бўйи ва размерлари кичраяди. Барча нуқсонларни ҳисобга олиб қайтадан тайёрланган намунагина бекаму-кўст бўлиши мумкин. Кийимнинг динамик мослигини баҳолаганда қўл кўтариш, олдинга эгилиш, ўтириш ҳаракатларининг бемалол содир этилиши инобатга олинади.

Адабиётлар рўйхати

1. А.П. Рогова. Эркаклар ва болалар устки кийимини конструкциялаш асослари. Т., 1988.
2. Е.Б. Коблякова и др. «Основы конструирования одежды», М., 1978.
3. Камилова Х.Х., Ҳамраева Н.К. «Тикув буюмларини конструкциялаш» Т.-2003 й.
4. Пулатова С.У. «Кийимни конструкциялаш» Т.-2006 й.

© А.С. Саидова, Л.Х. Қодиров, 2019